

Náučný chodník Paradajs

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Banská Štiavnica
Geomorfologická jednotka:	Štiavnické vrchy
Geologická jednotka:	sopečné pohorie
Chránené územie:	Chránená krajinná oblasť Štiavnické vrchy
Prístup:	bus Banská Štiavnica, Červená studňa
Východisko:	Banská Štiavnica, sedlo Červená studňa a pešo 190 m k juhu po červenej turistickej značke
Trasa:	Banská Štiavnica, nad sedlom Červená studňa - po lúkach v západnom svahu vrchu Paradajs - Predné Rosniarky - po lesných cestách východnými svahmi vrchu Paradajs - nad sedlom Červená studňa
Dĺžka, prevýšenie:	3,5 km, prevýšenie 130 m
Čas prechodu:	1,5 h
Počet zastávok:	11
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: historické, banícke, geologické, astronomické, prírodovedné

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Prvá časť trasy je striedavo súbežná s červenou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2003

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: ŠOP SR, Správa Chránenej krajinskej oblasti Štiavnické vrchy, Kammerhofska 2, 969 01 Banská Štiavnica, tel. 045 / 6911 931

Poznámky: (1) Informačné panely v teréne sú obojstranné - jedna strana je v slovenskej a druhá anglickej jazykovej mutácii. (2) Informačné panely dopĺňajú panoramatické výhľadové stanovištia. (3) Pri náučnom chodníku stoja miestami informačné panely niekdajšieho **Náučného geologického chodníku Paradajs**, vybudovaného zhruba na identickej trase v rámci **Geoparku Banská Štiavnica**. Z neho sa v teréne zachovali početné (niektoré neudržiavané) pyramídky z hornín, označené ich názvom, s vybrúsenými vzorkami pre ukážku ich štruktúry.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie. Obsah informačných panelov je dobre využiteľný pri vyučovaní. Výnimočnosťou sú početné vzorky miestnych hornín.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Banská Štiavnica. Historické banské, dnes okresné, mesto v centre Štiavnických vrchov so zvlášť bohatou minulosťou, známe ťažbou drahých a farebných kovov (najmä striebra), významnou banskou legislatívou, samosprávou a akademickou tradíciou s množstvom európskych a svetových prvenstiev z rôznych oblastí ľudskej činnosti. Prvá písomná zmienka o meste je už z roku 1156. Pre svoj mimoriadny charakter bola v roku 1950 vyhlásená za mestskú pamiatkovú rezerváciu a ako „historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky jeho okolia“ sa stala v roku 1993 súčasťou Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. K pamiatkam či objektom hodným návštevy patria okrem kostolov, kalvárie nad mestom a synagógy napr. tiež: Starý zámok, Nový zámok, Klopačka, Kammerhof, štôlna Glanzenberg, Berggericht, Galéria Jozefa Kollára. Sprístupnené sú celoročne ako súčasť **Slovenského banského múzea** v Banskej Štiavnici. Galéria Jozefa Kollára prezentuje okrem cenných diel starých majstrov aj dielo svojich rodákov maliarov Edmunda Gwerka a Jozefa Kollára.

Červená studňa (791 m n. m.). Lúčno-lesnaté sedlo v centre Štiavnických vrchov medzi vrchmi Paradajs a Šobov a dolinami Vyhnianskeho potoka (v povodí Hrona) a bezmenného ľavostranného prítoku potoka Štiavnice (v povodí Iplľa) 1,4 km severne a 200 m nad Banskou Štiavnicou s významnou križovatkou ciest spájajúcich ju s Pohroním (Žarnovica, Bzenica). Je východiskom atraktívnych turistických značených ciest a viacerých náučných chodníkov.

Červená studňa. Rybník v Štiavnických vrchoch severne nad Banskou Štiavnicou v nadmorskej výške 787 m n. m. v rovnomennom sedle (heslo vyššie). Bol vybudovaný ako tajch v roku 1759 podľa návrhu vynálezcu Jozefa Karola Hella, aby náhonový jarok z neho privádzal vodu k šachte Amália na pohon vodostĺpcového čerpaceho stroja ako aj k iným banským dielam. Dĺžka jeho hrádze je 117 m. Je posledným postaveným a doteraz zachovaným štiavnickým tajchom - šesť rokov po jeho výstavbe James Watt objavil parný stroj.

Paradajs (939 m n. m.). Druhý najvyšší vrch Štiavnických vrchov, západne od Banskej Štiavnice. Južne po hrebeni sa nachádza rovnako vysoký vrch **Tanád**. Plochý vrchol je zarastený lesom, výhľady

do okolia poskytujú rozsiahle lúky na svahoch pod ním. Lesné porasty tvoria bučiny, ale najmä vysadené monokultúry smreka a borovice. Horninové podložie buduje andezit s veľkými kryštálmi biotitu a amfibolitu. Východnou časťou masívu prechádza zlatonosná žila Terézia (> viac o nej na náučnom chodníku Milana Kapustu po žile Terézia).

Chránená krajinná oblasť (CHKO) Štiavnické vrchy. Chránené územie vyhlásené v roku 1979 na takmer celom území Štiavnických vrchov s výnimkou niekoľkých ich okrajových častí. Pohorie, budované vulkanitmi a andezitovým vrcholom Sitna dosahujúce výšku 1 009 m n. m., leží na rozhraní dvoch klimatických typov a prenikajú doň od juhu teplomilné a od severu karpatské horské prvky flóry a fauny. Fytogeograficky územie patrí do obvodu predkarpatskej flóry. Severnú hranicu svojho rozšírenia tu dosahuje napr. dub cerový a javor tatársky, na výslunných lokalitách s plytkou skeletovitou pôdou rastú xerotermy, ako kostrava valeská, kavyl vláskatý či kukučka vencová. Veľkú časť územia CHKO zaberajú lesy (65 %), ktoré sú druhovým zložením najmä v centrálnej časti vplyvom stáročnej banskej a hutníckej činnosti po totálnom odlesnení nepôvodné, tvorené smrekovými monokultúrami. Lokálne sú vo vyšších polohách bučiny s jedľou a umelo vysádzovaným smrekom a na skeletnatých pôdach lipovo-javorovo-jaseňové sutinové lesy. Na karbonátové podložie v okolí Sklených Teplíc sa viaže výskyt tisu. Zo živočíšstva sú zastúpené o. i.: orol kriklavý, myšiak hôrny, rys, mačka divá, medveď hnedý, vydra riečna, vidlochvost feniklový a ovocný, žije tu tiež vzácna modlivka zelená, roháč obyčajný a fúzač alpský. V opustených banských dielach sa vyskytuje niekoľko druhov netopierov (podkovár veľký, p. malý, netopier obyčajný...). Lokálnymi zvláštnosťami lesov sú hojné prímеси cudzokrajných drevín, súvisiace s pôsobením lesníckej katedry od roku 1807 – súčasť Baníckej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici. K svojrázu územia CHKO významne prispievajú historické banské diela, a to najmä vodné nádrže – tajchy –, budované v minulých storočiach ako zdroj energie i úžitkovej vody pre banícke účely, ktoré spolu s napájacími a náhonovými jarkami a ďalšími zariadeniami tvoria unikátny vodohospodársky systém. V hraniciach CHKO leží viacero území európskeho významu (súčasť sústavy Natura 2000), z ktorých najrozsiahlejšími sú Hodrušská hornatina, Suť a Skalka.

Názvy informačných panelov

1. Príbeh krajiny a človeka v nej
2. Zrodenie vesmíru
3. Formovanie Zeme
4. Vnútro a povrch Zeme
5. Štiavnický stratovulkán
6. Strieborné mesto
7. Rozkvet a pád
8. Banská technika
9. Viera baníkov, poverý a mýty
10. Príbeh tajchov
11. Príroda, lesy a lesníctvo

